

61.

Bratislavské
hudobné
slávnosti

BHS

© foto: Vladimír Yurkovic

30. september 2026

Koncertná sieň
Slovenskej filharmónie

19.30

www.filharmonia.sk

Hlavný usporiadateľ BHS

BHS člen Európskej
asociácie festivalov

WWW.FILHARMONIA.SK

61. Bratislavské hudobné slávnosti

BRATISLAVA MUSIC FESTIVAL
MUSIKFESTSPIELE BRATISLAVA
FÊTES DE MUSIQUE DE BRATISLAVA
FESTIVAL DE MÚSICA DE BRATISLAVA

**Nad 61. ročníkom Bratislavských
hudobných slávností prevzal záštitu
prezident Slovenskej republiky,
pán Peter Pellegrini.**

Mgr. art. Marián Turner
generálny riaditeľ Slovenskej filharmónie

Manažment BHS

PhDr. Izabela Pažítková
hlavná manažérka

Adresa

Slovenská filharmónia
Manažment BHS
Medená 3
816 01 Bratislava
Slovenská republika
Tel.: +421 2 20 475 201/246

www.bhsfestival.sk

Hlavný usporiadateľ BHS
Slovenská filharmónia

z poverenia a s príspevkom
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

BHS – člen Európskej asociácie festivalov

Association Européenne des Festivals
Europäische Festival-Vereinigung

Festivalový výbor BHS

Prof. Peter Mikuláš
koncertný umelec
predseda Festivalového výboru BHS

Mgr. Juraj Bubnáš, PhD.
dramaturg Slovenskej filharmónie

PhDr. Ivan Marton
muzikológ

PhDr. Izabela Pažítková
hlavná manažérka BHS

Doc. Marek Piaček
hudobný skladateľ

61. Bratislavské hudobné slávnosti

© Peter Brenkus

Tenorissimo Michael Spyres

Il Pomo d'Oro

Zefira Valova, 1. husle, koncertná majsterka

Lucia Giraudo, 2. husle

Giulio D'Alessio, viola

Martin Egidi, violončelo

Jonathan Alvarez, kontrabas

Miguel Rincon, teorba

Maria Shabashova, čembalo

Georg Friedrich Händel (1685 – 1759)

Empio, per farti guerra

(Tamerlano, HWV 18)

Dread the fruits of Christian folly

(Theodora, HWV 68)

Antonio Vivaldi (1678 – 1741)

Cada pur sul capo audace

(Artabano, re de' Parti, RV 701)

Concerto per archi, RV 156

Allegro

Adagio

Andantino

Baldassare Galuppi (1706 – 1785)

Vil trofeo d'un'alma imbelle

(Alessandro nell'Indie)

Concerto a quattro č. 3 D dur

Maestoso

Allegro

Andantino

Gaetano Latilla (1711 – 1788)

Se il mio paterno amore

(Siroe, re di Persia)

Jean-Philippe Rameau (1683 – 1764)

Cessez de ravager la terre

(Naïs, RCT 49)

Nicola Antonio Porpora (1686 – 1768)

Nocchier, che mai non vide l'orror della tempesta

(Germanico in Germania)

Domenico Sarri (1679 – 1744)

Fra l'ombre un lampo solo

(Achille in Sciro)

Giuseppe Sammartini (1695 – 1750)

Concerto grosso č. 1 A dur, op. 2

Spiritoso

Allegro assai

Andante

Allegro

Johann Adolf Hasse (1699 – 1783)

Solcar pensa un mar sicuro

(Arminio)

Antonio Maria Mazzoni (1717 – 1785)

Tu m'involasti un regno

(Antigono)

„Obdobie baroka poznalo rôzne delenia vyšších mužských hlasov, v rozličných historických a kultúrnych kontextoch sa stretávame s označeniami tenor-bas, baritenore, contre-ténor, haute-contre, Spieltenor alebo tenor a taille. Tí s najväčšími technickými dispozíciami a rozsahom boli nazývaní *tenore assoluto*. Tento nový typ speváka, zrodeného v baroku, napokon zatienil slávu kastrátov a otvoril cestu tenoristom, ktorí prebrali úlohy hlavných hrdinov. Spájanie mužnosti a sily so sladkosťou a krásou sa pre mužský hlas považovalo za nemožné do chvíle, kým na scénu nevstúpili Raaff, Jélyotte a Amorevoli. Všetky atribúty spevu kastrátov – elegantné frázovanie, ohňostroje koloratúr, dynamický rozsah, krása tónu – sa rovnako vyžadovali aj od *assoluta* s rozsahom 3 a pol oktávy (od mužského basu až po alt), ktorého kvalite sa žiadny kastrát nemohol vyrovnáť,“ píše Michael Spyres v booklete k nahrávke *Contra-Tenor* (Erato, 2023) so súborom Il Pomo d'Oro, ktorá skúma tenorový repertoár 18. storočia a z ktorej čerpá aj program koncertu na Bratislavských hudobných slávnostiach. Jej súčasťou sú tiež tri novodobé premiéry árií od Galuppiho, Hasseho a Latillu, ktoré zaznejú aj dnes večer. Trojica tenoristov, ktorú Spyres pripomína – Nemec Anton Raaff (1714 – 1797), Francúz Pierre de Jélyotte (1713 – 1797) a Benátčan Angelo Maria Amorevoli (1716 – 1798) – patrila k prvým spevákom, ktorí sa svojou technikou vyrovnali kastrátom: pre Jélyotta písal svoje hlavné mužské úlohy Rameau, Amorevoliho koloratúrnou virtuozitou využil Hasse v Drážďanoch a Raaff, žiak kastráta Antonia Bernacchiho, uzavrel takmer polstoročnú kariéru v roku 1781 ako prvý Idomeneo Wolfganga Amadea Mozarta.

Nemecký barokový skladateľ **Georg Friedrich Händel** miloval extravagantný svet divadla, primadon a kastrátov, ale aj zlomyseľných intríg a spoločenských i finančných úspechov a pádov. Kvôli hudbe sa vzdal práva, kvôli opere opustil kariéru organového virtuóza a cirkevného hudobníka. S divadlom sa Händel zoznámil v Hamburgu, no prvé veľké skladateľské úspechy na operných pódioch slávil až počas rokov strávených v Taliansku. V roku 1712 sa natrvalo presťahoval do Londýna, aby sa, slovami hudobného historika Manfreda Bukofzera, v meste na Temži stal vďaka kráľovej priazni inštitúciou. O sedem rokov neskôr vznikla pod patronátom panovníka akciová

spoločnosť Kráľovská hudobná akadémia (Royal Academy of Music) a Händel ako jej umelecký riaditeľ privádzal do Anglicka vynikajúcich, no publikom zhýčkaných talianskych spevákov, s ktorými to často nemal ľahké. Keď jedna z primadon odmietla spievať jeho áriu, Händel jej údajne so slovami „*Madam, viem, že ste čertica, ale ja som Belzebub, knieža diablov!*“ hrozil, že ju vyhodí z okna. Keď iná speváčka hviezda trucovala, že pokiaľ ju skladateľ nebude na čembale sprevádzať podľa jej predstáv, skočí do orchestra a rozdupe mu nástroj, Händel odpovedal s humorom, ktorý Angličania dokázali oceniť: nech mu dá vedieť kedy, aby to mohol uviesť v programe – na taký skok sa určite príde pozrieť viac ľudí ako na spev. Akoby operné podnikanie nebolo samo osebe dosť náročné, talianska opera sa časom stala predmetom politiky a terčom útokov časti šľachty odmietajúcej kráľa (a jeho nemeckého skladateľa píšuceho taliansku hudbu) i kritikov, ktorí jej vyčítali dejovú schematickosť a námety odtrhnuté od reality. Vďaka sile Händlovej hudby však talianska opera dokázala v Anglicku takmer tri desaťročia triumfovať. Za tento čas skladateľ, ktorému vášeň pre operu pripravila okrem finančných i vážne zdravotné problémy (porážka a čiastočné ochrnutie), vytvoril vyše štyridsať oper na antické a historické, ale aj rytierske a magické námety.

Opera ***Tamerlano***, ktorá spolu s operami *Giulio Cesare* (1724) a *Rodelinda* (1725) patrí k vrcholným dielam Händlovho pôsobenia v Royal Academy of Music, vznikla v lete roku 1724 na libreto Nicolu Francesca Hayma podľa staršej predlohy Agostina Piovena a Nicolasa Pradona (*Tamerlan, ou La Mort de Bajazet*). Premiéru mala 31. októbra 1724 v londýnskom King's Theatre na Haymarkete. Dej opery opisuje konflikt tatárskeho chána Tamerlana, ktorý porazil a zajal osmanského sultána Bajazeta. Tamerlano túži po jeho dcére Asterii. Scéna ***E il soffrirete, d'onestade, oh Numi? – Empio, per farti guerra*** (Bezbožník, aby proti tebe viedol vojnu) pochádza z 3. dejstva: zajatý sultán zveruje dcéru bohom, volí smrť jedom a pred smrťou preklína Tamerlana. Rolu napísal Händel pre tenoristu Francesca Borosiniho – je to prvá veľká tragická tenorová postava v jeho operách. Po problémoch s operným podnikaním sa Händel začal venovať komponovaniu oratórií s náboženskými námetmi.

Dej oratória *Theodora* (1750) na libreto Thomasa Morella sa odohráva v Antiochii za vlády cisára Diokleciána. Morell vychádzal z románu Roberta Boyla *The Martyrdom of Theodora, and of Didymus* (1687) o dvojici kresťanských mučeníkov, ktorí spoločne zomrú za svoju vieru. Septimius, rímsky dôstojník a priateľ Didyma – Rimana, ktorý konvertoval na kresťanstvo – navštívi tajné bohoslužby, kde veriacich karhá za to, že odmietajú sláviť deň zasvätený cisárovi a Jupiterovi. V árii *Dread the fruits of Christian folly* (Bojte sa plodov kresťanského bláznovstva) ich varuje pred následkami. Theodora sa odmieta podriaďovať, a preto ju rímsky miestodržiteľ Valens odsúdi na pohanenie vo verejnom dome pre rímskych vojakov. Didymus sa s ňou v žalári vymení a v prezlečení jej umožní ujsť; keď sa zámena prezradí, obaja sú popravení. Händel oratórium *Theodora* radil medzi svoje najlepšie diela, u londýnskeho publika však prepadlo. Rolu Septimia stvárnil Michael Spyres na nahrávke oratória *Theodora* so súborom Il Pomo d'Oro v roku 2022.

Nemecký muzikológ Reinhard Strohm, venujúci sa dejinám barokovej opery, prirovnáva vplyv a popularitu opery v Taliansku 18. storočia (akokoľvek neobvykle to môže znieť) k filmu, televíznemu vysielaniu či dokonca k futbalovým zápasom a zdôrazňuje jej význam pre všeobecnú vzdelanosť. Podľa jeho odhadu sa v krajine ročne uviedlo približne sto oper, len Benátky ich v priebehu storočia videli viac než tisícku, pričom hlad po opere sýtili najmä obdobia karnevalu. Prvé verejné operné divadlo v Európe otvorili v tomto meste už v roku 1637 a azda až deň, keď sa tak stalo, možno považovať za skutočný okamih zrodu opery. Súčasťou benátskej opernej tradície sú spolu s dielami iných skladateľov aj opery **Antonia Vivaldiho**. „Ryšavý páter“ podľa vlastného vyjadrenia skomponoval 94 operných diel. V súčasnosti je známych 49 oper, ktoré možno s istotou spojiť so 67 produkciami, čo podľa Frédérica Delaméa, ktorý verí skladateľovmu „odpočtu“, robí z Vivaldiho spolu s Neapolčanom Alessandrom Scarlattim (1660 – 1725) najproduktívnejšieho operného skladateľa svojej doby. Faktom ostáva, že len málo hudobníkov sa venovalo operným dobrodružstvám s podobnou vášňou ako Vivaldi, ktorý vo svete opery pôsobil medzi rokmi 1713 až 1739 ako skladateľ, upravovateľ, impresário i agent a len Händel dokázal súčasne vytvoriť porovnateľný

odkaz v oblasti inštrumentálnej hudby. Opera seria alebo „dramma per musica“ bola už počas Vivaldiho života predmetom intenzívnej kritiky a reformných snáh, hlavne v oblasti tvorby libriet. Kritikom sa nepozdávali absurdné zápletky, zlá charakterizácia postáv, spájanie vážnych a komických prvkov, nízka hodnota poézie, prílišný počet árií, dlhé trvanie, priveľa zmien scény či trojdeystvovosť namiesto päťdeystvovosti. Aj po čiastočnom vyriešení týchto problémov (libretá Apostola Zena a Pietra Metastasia redukujúce počet postáv, zohľadňujúce princípy aristotelovskej drámy a preferujúce historické námety) ostávala opera seria až do konca 18. storočia svojou alegorickou podstatou a metaforickou projekciou cností „starého sveta“ ideovo spätá s dvorskou kultúrou a nezodpovedala novej spoločenskej situácii. Ak sa v dielach Glucka, Mozarta (*Idomeneo*, *La clemenza di Tito*) a výnimočne i Händla preniesla do nasledujúcich storočí, bolo to najmä vďaka renomé jej tvorcov. Medzičasom sa však situácia zásadným spôsobom zmenila a už niekoľko dekád zažíva baroková opera v muzikologickom bádaní, na pódiiach i na nahrávkach svoj návrat. K renesancii a oceneniu Vivaldiho diela prispelo od 20. rokov 20. storočia významnou mierou okrem záujmu o Johanna Sebastiana Bacha (ktorý upravil viacero Vivaldiho koncertov pre klávesové nástroje) aj objavenie vzácnej zbierky skladateľových rukopisov – vrátane kompletných alebo čiastočných notových materiálov k 22 operám – v Národnej univerzitnej knižnici v Turíne. Ide svojím spôsobom o výnimku i zázrak, pretože partitúry opier kvôli nákladnosti nevychádzali tlačou a po sezóne ich nebol dôvod viac uchovávať.

Opera ***Artabano, re de' Parti*** (Artabano, kráľ partský) na libreto Antonia Marchiho patrí medzi Vivaldiho prvé operné úspechy. Dielo bolo prvýkrát uvedené počas karnevalu v roku 1716 pod názvom *La costanza trionfante degl'amori e de gl'odii* (Vernosť triumfujúca nad láskou a nenávisťou) v benátskom Teatro San Moisè. V obnovennej podobe sa opera vrátila do toho istého divadla počas karnevalu 1718 už pod titulom *Artabano, re de' Parti*. Nehrala sa však len v Benátkach – zaznela aj vo Vicenze v roku 1719 a v Mantove v roku 1725. Dej opery je situovaný do obdobia rímsko-partských vojen. Kráľ Partov Artabano porazí arménskeho panovníka

Tigraneho a unesie jeho manželku Doricleu, do ktorej sa zamiluje, jeho láska však ostáva neopätovaná. Tyran je napokon zvrhnutý s pomocou spojencov a k moci sa vracajú Tigrane s vernou Doricleou. Ária ***Cada pur sul capo audace*** (Nech len padne na tú spupnú hlavu) pochádza z 3. dejstva opery, keď sa Artabanova moc otriasa v základoch. Ide o príklad árie di sdegno (ária hnevu), v ktorej sa pomstychtivý vládca strácajúci všetko vyhráža svojmu sokovi Tigranemu.

„*Písal dňom i nocou s rýchlosťou vetra,*“ napísal o **Baldassarovi Galuppi** jeho prvý životopisec Francesco Caffi. Galuppi, rodák z ostrova Burano v Benátskej lagúne, patril okolo polovice 18. storočia k najvplyvnejším európskym operným skladateľom. Jeho hudba zaznievala od Londýna cez Viedeň až po Rusko, no operná prvotina, ktorú skomponoval ako 16-ročný, bola fiaskom. Po radu, čo urobil zle, išiel Galuppi k Benedettovi Marcellovi, benátskemu patricijovi, ktorý sa stal úspešným skladateľom. Ten mu podľa tradovanej historky odporučil štúdium organovej hry a kontrapunktu u Antonia Lottiho – organistu v Bazilike svätého Marka, u ktorého sám kedysi študoval. Galuppi neskôr toto štúdium zúročil ako autor sakrálnej hudby a maestro di cappella v slávnom benátskom chráme, no nevzdal sa ani sna o opere a na živobytie si zarábala ako čembalista v benátskych divadlách, kde sa postupne vypracoval na aranžéra a autora hudby.

Libreto Pietra Metastasia ***Alessandro nell'Indie*** (Alexander v Indii) o indickom ťažení Alexandra Veľkého patrilo v 18. storočí medzi mimoriadne obľúbené. Od roku 1730, keď vznikla pre Rím opera Leonarda Vinciho, bolo zhudobnené najmenej deväťdesiatkrát. Opera Baldassara Galuppiho pochádza z roku 1738, premiéra diela sa uskutočnila v mantovskom Teatro Arciducalc. Ária ***Vil trofeo d'un'alma imbelle*** (Biednou trofejou zbabelej duše) pochádza z 1. dejstva: pred Alexandra privádzajú plačúcu Erissenu – sestru indického kráľa Pora, ktorého porazil v bitke pri Hydasphe. Macedónsky hrdina reaguje veľkodušne, plač ženy môže byť trofejou len pre zbabelca a protivníkovi vracia aj pokorené kráľovstvo. Metastasio v tejto árii prezentuje Alexandra v duchu ideí osvietenstva: ako cnostného vládcu, ktorý odmieta ľahko získanú slávu.

K menej známym menám v dnešnom programe patrí **Gaetano Latilla**. Svoju hudobnú kariéru začal ako spevák v katedrále v meste Bari, odkiaľ odišiel do Neapola, kde študoval na tamojšom Konzervatóriu svätej Márie Loretánskej (Conservatorio di S. Maria di Loreto). Od prvých operných úspechov v Neapole Latillova cesta viedla do Baziliky Santa Maria Maggiore v Ríme, kde pôsobil do roku 1741, a potom do Benátok, kde bol od roku 1753 maestrom di coro v Ospedale della Pietà. Neskôr sa stal asistentom Galuppiho v Bazilike sv. Marka. V roku 1770 ho tam navštívil anglický hudobný historik Charles Burney, ktorý od neho získal množstvo informácií o benátskych konzervatóriách. Napriek postom cirkevného hudobníka bol Latilla úspešným autorom oper, ktoré nezaznievali len v Taliansku, ale aj v Paríži, Barcelone alebo Madride. Z rozsiahleho diela sa zachovalo len šesť oper. Záver života strávil v Neapole, kde sa venoval písaniu pamätí a vyučovaniu – jedným z jeho žiakov bol Thomas Attwood, ktorý neskôr študoval u Wolfganga Amadea Mozarta vo Viedni.

Latillova *dramma per musica* ***Siroe, re di Persia*** mala premiéru v roku 1740 v Ríme. Aj toto Metastasiovo libreto patrilo medzi obľúbené, prvý ho v roku 1726 zhudobnil pre Benátky Leonardo Vinci, o dva roky neskôr po ňom siahol Händel. Opera rozpráva príbeh perzského kráľa Cosroeho a jeho dvoch synov: statočného Siroeho a intrigánskeho Medarseho. Ária ***Se il mio paterno amore*** (Ak mojou otcovskou láskou) pochádza z 1. dejstva opery, keď Cosroe na dvore oznámi svoje rozhodnutie uprednostniť ako svojho nástupcu Medarseho pred prvorodeným synom. Siroe sa odmieta vzdať nároku na trón, čo si jeho otec vysvetlí ako prípravu na vzburu. V árii mu preto hrozí, že mu bude skôr prísny sudcom než otcom a každú zradu potlačí ešte v zrode.

Skladateľ a teoretik **Jean-Philippe Rameau** patrí medzi najväčšie osobnosti v dejinách francúzskej hudby. Je autorom zásadných diel v oblasti kantátovej tvorby, grand motets, klávesovej hudby a oper, ktoré spolu s dielami Lullyho a Glucka patria k najvýznamnejším príspevkom do tohto žánru v období pred Veľkou francúzskou revolúciou. Rameauova operná tvorba je pozoruhodná expresiou, vtipom a farebnosťou, ktoré možno v barokovej opere prirovnať azda len k Händlovi.

Ako skladateľ sa presadil neskoro, prvé významné diela komponuje až po päťdesiatke. Najskôr nasledoval kariéru svojho otca, ktorý bol organistom. V roku 1702 pôsobil v katedrále v Clermonte, okolo roku 1706 sa presťahoval do Paríža, následne do Dijonu (1709) a Lyonu (1713), aby sa v roku 1715 vrátil do Clermontu. V roku 1722 sa Rameau stal známym teoretickou prácou *Traité de l'harmonie* (Traktát o harmónii), v ktorej na báze aktuálnych poznatkov z akustiky vysvetlil zákonitosti harmónie. Po tom, ako sa natrvalo presídlil do Paríža, preslávila ho opera *Hippolyte et Aricie* (1733). Každá z jeho ďalších oper – až po posledné dielo *Les Boréades* (1763), ktoré skomponoval na prahu osemdesiatky – bola predmetom obdivu i kontroverzií. Kým na začiatku opernej kariéry bol Rameau porovnávaný s Jeanom-Baptistom Lullym, neskôr sa v tzv. vojne buffonistov (spore medzi zástancami francúzskej a talianskej hudby) stal reprezentantom tradície francúzskej opery. Jeho diela sa udržali v repertoári približne dve desaťročia po jeho smrti; potom ich nahradila novšia tvorba Glucka a ďalších skladateľov.

Rameauova opera na mytologický námet ***Naïs*** zaznela prvýkrát 22. apríla 1749 v Paríži pri príležitosti uzatvorenia Aachenského mieru, ktorý ukončil vojnu o rakúske dedičstvo (1740 – 1748) – preto má alegorické dielo podtitul *Opéra pour La Paix* (Opera za mier). Ide o štvrtú spoluprácu skladateľa s Louisom de Cahusacom. Ária s refrénom ***Cessez de ravager la terre*** (Prestaňte pustošiť zem) a efektnou rameauovskou zvukomaľbou napodobňujúcou vietor pochádza z posledného dejstva, keď Neptún, dvoriaci korintskej nymfe Naïs, rozkáže, aby búrlivé vetry prestali pustošiť zem. Úlohu Neptúna na premiére stvárnil Pierre de Jélyotte, najslávnejší haute-contre svojej doby a Rameauov dvorný interpret – druhé z mien, ktoré Spyres uvádza ako priekopníkov nového typu mužského hlasu. Šírka jeho hlasového odboru, na hranici medzi vysokým tenorom a barytónom, dokonale vyhovuje aj hlasu Michaela Spyresa.

Nicola Antonio Porpora patril k staršej generácii neapolských skladateľov, ktorí sa svojou tvorbou presadili v Európe v 20. rokoch 18. storočia. Porpora, ktorý sa narodil v rodine kníhkupca v Neapole, pôsobil medzi rokmi 1725 – 1738 a 1741 – 1747 v Benátkach, kde vyučoval na troch

konzervatóriách (Incurabili, Pietà, Ospedaletto) a vynikol ako pedagóg spevu. V 30. rokoch skladateľ na pozvanie anglických šľachticov odcestoval do Londýna, kde mal založiť opernú spoločnosť (Opera of the Nobility), ktorá by sa stala konkurenciou pre Händla podporovaného kráľom. Štýl jeho komponovania pre spevákov odráža virtuozitu umenia novej generácie, ktorej súčasťou boli Farinelli a Faustina Bordoniová.

Germanico in Germania je trojdejestvová opera, ktorú Porpora skomponoval na libreto Nicolu Coluzziho. Premiéra diela sa uskutočnila vo februári roku 1732 v rímskom Teatro Capranica. Všetky postavy (aj ženské) v tomto diele spievali muži, vrátane dvoch najvýznamnejších kastrátov svojej doby: rímskeho veliteľa Germanica spieval Domenico Annibali a jeho protivníka – germánskeho vojvodu Arminia, Caffarelli. V koloratúrnej árii z 1. dejstva ***Nocchier, che mai non vide l'orror della tempesta*** (Kormidelník, ktorý nikdy nezažil hrôzy búrky) Rimanom naklonený náčelník Segeste varuje pred precenením vlastnej odvahy a podcenením rímskej moci. Deje sa tak prostredníctvom árie di paragone (árie s podobenstvom), v ktorej texte je využitý obraz búrky na mori a neskúseného kormidelníka.

Podobný obraz používa v opere na rovnaký námet vo virtuóznejšej árii Segesteho ***Solcar pensa un mar sicuro*** (Myslí si, že brázdí bezpečné more) aj „najtalianskejší z Nemcov“ **Johann Adolf Hasse** – rodák z Bergedorfu neďaleko Hamburgu. Hasseho prvé hudobné úspechy sú spojené s Neapolom, kde študoval, ale v talianskej opere populárnej v celej Európe začal dominovať až po benátskej premiére opery *Artaserse* v roku 1730. V tom istom roku sa oženil s oslavovanou benátskou primadonou Faustinou Bordoniovou a zakrátko prijal prestížny post kapelníka na dvore saského elektora v Drážďanoch. Hasseho opera ***Arminio*** vznikla v roku 1745 pre Drážďany a rolu Segesteho v nej stvárnil Angelo Maria Amorevoli – jeden z tenoristov, ktorých Spyres menuje v úvodnom citáte. Benátsky spevák prišiel do Drážďan v roku 1745 a Hasse áriu di tempesta *Solcar pensa un mar sicuro*, ktorá otvára prvé dejstvo, napísal priamo pre neho. Kým Porporov Segeste varuje toho, kto búrku nikdy nezažil, Hasseho postava varuje pred prílišným spoliehaním sa na pokoj. Áriou di paragone s obrazom mora je aj ***Fra l'ombre un***

lampo solo (V temnote stačí jediný blesk) od **Domenica Sarriho** z jeho opery ***Achille in Sciro***. Sarri patril medzi prvých talentovaných absolventov neapolských konzervatórií v 18. storočí, ktorí nadväzovali na tvorbu predstaviteľov predchádzajúcej generácie (Alessandro Scarlatti) a otvárali cestu ďalším skladateľom ako Porpora, Vinci alebo Leo. Keďže Sarriho hudobné aktivity boli späté prevažne s Neapolom, v zahraničí nebol príliš známy. Opera *Achille in Sciro* na Metastasiovo libreto má však v dejinách opery výnimočné miesto: dielo objednal neapolský kráľ Karol VII. na otvorenie Teatro di San Carlo a zaznelo pri inaugurácii divadla 4. novembra 1737 – v premiérovom obsadení účinkoval aj Amorevoli, ktorý v tom čase pôsobil v Neapole. Ária z 1. dejstva je určená Odyseovi (v librete Ulisse), ktorý prišiel na ostrov Skyros vypátrať Achilla ukrytého medzi dievčatami – bystrému kormidelníkovi stačí v tme jediný blesk, aby našiel smer...

Koncert uzatvára ária ***Tu m'involasti un regno*** (Vzal si mi kráľovstvo) z opery seria **Antigono** bolonského skladateľa **Antonia Mariu Mazzoniho**. Príbeh o macedónskom kráľovi, ktorý sa dostane do konfliktu so svojimi deťmi pre ich lásku k jeho nepriateľom, je jedným z mnohých zhudobnení tohto Metastasiovho libreta. Dlhú dobu sa predpokladalo, že Mazzoniho verzia sa krátko po jej vzniku nenávratne stratila pri zemetrasení, no po jej znovuobjavení sa predsa v roku 2011 dočkala svetovej premiéry – s Michaelom Spyresom v titulnej úlohe.

Vzrušujúca cesta za barokovým repertoárom pre tenor assoluto symbolicky končí trojicou simile árií využívajúcou metaforu cesty po mori, no súčasne je začiatkom, ako v už citovanom booklete k nahrávke *Contra-Tenor* píše Michael Spyres:

„Tenoristi v období baroka sú súčasťou výnimočnej epochy vo vývoji vokálnej hudby. Hoci kastráti zosobňujú v posledných rokoch vďaka renesancii ich repertoáru hudobné superstars tohto obdobia, elitní tenori assoluti im konkurovali v každom ohľade a hrdinský tenor, ako ho poznáme a milujeme dnes, je rozvinutím ich umenia. Podobne ako postavy z mýtov, aj tenori assoluti a ich umenie presahujú čas a priestor – a hoci to boli len smrteľníci, hudba skomponovaná pre ich neuveriteľné technické dispozície akoby bola určená hrdinom a polobohom, o ktorých spievajú.“

Andrej Šuba

G. F. Händel: Tamerlano, HWV 18

(Atto III/9, Bajazet)

Recitativo accompagnato

E il soffrirete, d'onestade, oh Numi?
La raccomando a voi, poiché a me resta,
onde togliermi a lui la via funesta.

Aria

Empio, per farti guerra
Dal regno di sotterra
L'ombra ritornerà.
E l'ira degli Dei
Al suon de' sdegni miei
Forse si sveglierà.

G. F. Händel: Theodora, HWV 68

(Parte I/5, Septimius)

Air

Dread the fruits of Christian folly,
And this stubborn melancholy,
Fond of life and liberty.
Chains and dungeons ye are wooing,
And the storm of death pursuing;
Rebels to the known decree.
Dread the fruits ...

A. Vivaldi: Artabano, re de' Parti, RV 701

(Atto III/7, Artabano)

Cada pur sul capo audace
Quella face,
Che s'accende
Dallo sdegno nel mio cor
Traditor [Il rival] d'un Re sprezzato
Provi pur l'estremo fato
Fra le smanie del dolor.

G. F. Händel: Tamerlano, HWV 18

(I. dejstvo / 9, Bajazet)

Recitativ

A vy to strpíte, ó bohovia, ochrancovia cnosti?
Zverujem ju vám, pretože mne zostáva
jedine cesta smrti, aby som sa vymanil z jeho moci.

Ária

Bezbožník, aby proti tebe viedol vojnu,
z ríše podsvetia
vráti sa môj tieň.
A hnev bohov
hlas svätého rozhorčenia
azda prebudí.

G. F. Händel: Theodora, HWV 68

(I. dejstvo / 5, Septimus)

Ária

Bojte sa plodov kresťanského bláznovstva
a vašej tvrdošijnej trudnomyselnosti,
vy, ktorí tak lipnete na živote a slobode.
Dvoríte sa okovám a žalárom
a ženíete za búrkou smrti;
vzbúrenci proti zákonu.
Bojte sa plodov...

A. Vivaldi: Artabano, kráľ partský

(III. dejstvo / 7, Artabano)

Nech len padne na tú spupnú hlavu
pochodeň,
čo sa vznieti
z hnevu v mojom srdci.
Nech rival opovrhovaného kráľa
zakúsi najkrutejší osud
v bolestných mukách.

B. Galuppi: Alessandro nell'Indie

(Atto I/3, Alessandro)

Vil trofeo d'un'alma imbelle
È quel ciglio allor, che piange.
Io non venni in fino al Gange
le Donzelle
a debellar.
Oh rossor di quegli allori,
che non han fra miei sudori
cominciato a germogliar.

G. Latilla: Siroe, re di Persia

(Atto I/1, Cosroe)

Se il mio paterno amore
sdegna il tuo cuore altero,
più giudice severo
che padre a te sarò.
E l'empia fellonia
che forse volgi in mente
prima che adulta sia
nascente opprimerò.

J. Ph. Rameau: Naïs, RCT 49

(Acte III/5, Neptune)

Cessez de ravager la terre,
Aquilons, aux mortels ne faites plus la guerre !
Éole, enchaîne leur fureur !
Zéphyrs, que votre douce haleine
Répande dans les airs et sur l'humide plaine
Les charmes de la paix qui règne dans mon coeur.
Cessez de ravager la terre, etc.

N. Porpora: Germanico in Germania

(Atto I/7, Segeste)

Nocchier, che mai non vide
l'orror della tempesta,
scioglie le vele, e ride,
il vento non l'arresta,
e lieto solca il mar.

B. Galuppi: Alexander v Indii

(I. dejstvo / 3, Alessandro)

Biednou trofejou zbabelej duše
je oko, ktoré plače.
Neprišiel som až ku Gange,
aby som pokoril
devy.
Ó, hanba tých vavrínových vencov,
ktoré nezačali klíčiť
z môjho potu.

G. Latilla: Siroe, kráľ Perzie

(I. dejstvo / 1, Cosroe)

Ak mojou otcovskou láskou
pohrda tvoje pyšné srdce,
budem ti skôr prísny sudcom
než otcom.
A bezbožnú zradu,
ktorú možno práve chystáš v mysli,
prv než dozreje,
potlačím ešte v zrode.

J. Ph. Rameau: Naïs, RCT 49

(III. dejstvo / 5, Neptune)

Prestaňte pustošiť zem,
severné vetry, nevedte už vojnu so smrteľníkmi!
Aiolos, spútaj ich zúrivosť!
Zefýry, nech váš nežný dych
rozšíri vo vzduchu i na vodách
čarovný pokoj, ktorý vládne v mojom srdci.
Prestaňte pustošiť zem...

N. Porpora: Germanicus v Germánii

(I. dejstvo / 7, Segeste)

Kormidelník, ktorý nikdy nezažil
hrôzy búrky,
rozvinie plachty a smeje sa,
vietor ho nezastaví,
veselo si brázdí more.

Ma quando l'onda freme,
e l'aria si scolora,
mesto sospira, e teme:
ma sul periglio allora
è vano il sospirar.

D. Sarri: Achille in Sciro
(Atto I/5, Ulisse)

Fra l'ombre un lampo solo
basta al Nocchier sagace,
che già ritrova il polo,
già riconosce il mar.
Al pellegrin ben spesso
basta un vestigio impresso,
perché la via fallace
non l'abbia ad ingannar.

J. A. Hasse: Arminio
(Atto I/2, Segeste)

Solcar pensa un mar sicuro
perché vede il ciel sereno.
Non si fidi, in un baleno
può cangiarsi il cielo, e il mar.
Perché il ciel divenga oscuro
basta sol, che un nembo scioglia,
perché il mar le furie accoglia,
un sol vento può bastar.

A. M. Mazzoni: Antigono
(Atto I/8, Antigono)

Tu m'involasti un regno,
hai d'un trionfo il vanto;
ma tu mi cedi intanto
l'impero di quel cor.

Ci esami il sembiante,
dica ogni fido amante
chi più d'invidia è degno,
se il vinto o il vincitor.

No keď sa vlny rozbúria
a obloha potemnie,
smutne vzdychá, bojí sa:
no v nebezpečenstve
sú vzdychy zbytočné.

D. Sarri: Achilles na Skyre

(I. dejstvo / 5, Odysseus)

V temnote stačí bystrému kormidelníkovi
jediný blesk,
už nachádza pól,
už poznáva more.
Pútnikovi neraz stačí
jediná stopa,
aby ho zradná cesta
nedokázala oklamať.

J. A. Hasse: Arminio

(I. dejstvo / 2, Segeste)

Myslí si, že brázdi bezpečné more,
pretože vidí jasnú oblohu.
No pozor: v okamihu
sa môže zmeniť nebo i more.
Aby sa obloha zatemnila,
stačí jediný mrak;
aby sa more rozzúrilo,
na začiatok postačí vetrík.

A. M. Mazzoni: Antigono

(I. dejstvo / 8, Antigono)

Vzal si mi kráľovstvo,
víťazstvom sa môžeš chváliť;
mne však zatiaľ prenechávaš
ríšu tohto srdca.

Nech hľadá na tú tvár
každý verný milenec,
nech povie, komu viac závidieť,
porazenému či víťazovi.

Michael Spyres

© Roger Mastroianni

Michael Spyres patrí k najvýraznejším tenoristom svojej generácie. Narodil sa a vyrastal v regióne Ozarks v americkom Missouri. Jeho hlasovým odborom je barytenor – vzácny typ hlasu spájajúci plnosť barytónu s tenorovou výškou, ktorému vďačí za nezvyčajne široký repertoár od baroka cez klasicizmus a belcanto až po francúzsku grand opéru a hudbu 20. storočia. Na svojom konte má viac ako tridsať CD a desiatku DVD.

V posledných rokoch sa zaradil aj medzi žiadaných interpretov hrdinského tenorového repertoáru. Wagnerovský debut absolvoval v roku 2024 ako Lohengrin v Opéra national du Rhin, v tom istom roku debutoval na Bayreuthskom festivale v úlohe Siegmunda vo *Valkýre* a v roku 2025 sa sem vrátil v *Majstroch spevákoch norimberských*. V sezóne 2025/2026 spieval svojho prvého Tristana v novej produkcii Metropolitnej opery.

K jeho ďalším úlohám patrí Nemorino v *Nápoji lásky* v Gran Teatre del Liceu v Barcelone a vo Wiener Staatsoper či titulná postava v novej produkcii *Hoffmannových poviedok* v parížskej Opéra Comique. Ako sólista vystúpil pod taktovkou Christiana Thielemanna v berlínskej Staatsoper Unter den Linden, v hamburskej Laeiszhalle aj vo viedenskom Musikvereine; pravidelne sa venuje recitálovému repertoáru.

Spyresov umelecký status potvrdzujú vystúpenia v najvýznamnejších operných domoch a koncertných sálach sveta – Teatro alla Scala, Metropolitná opera, Wiener Staatsoper, Royal Opera House Covent Garden, Opéra national de Paris, Bayerische Staatsoper, Teatro Real, Semperoper, Théâtre des Champs-Élysées, Carnegie

Hall, Concertgebouw, Musikverein, Gewandhaus – a na festivaloch v Salzburgu, Aix-en-Provence, Pesare, Edinburghu či na BBC Proms.

Od roku 2015 pôsobí ako umelecký riaditeľ Ozarks Lyric Opera vo svojom rodnom meste, kde pripravil pätnásť operných produkcií a päť galakonzertov. Popritom prekladá libretá, vyučuje na majstrovských kurzoch a venuje sa mladým spevákom.

Spolupracoval s dirigentmi ako Daniel Barenboim, John Eliot Gardiner, Emmanuelle Haïm, Riccardo Muti, Antonio Pappano, Yannick Nézet-Séguin, Raphaël Pichon alebo Christophe Rousset. Je držiteľom ocenení Gramophone Classical Music Award (2022), International Opera Awards (2024), OPER! Award (2024) a Opus Klassik (2024); v roku 2021 mu francúzska vláda udelila titul Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres.

Michael Spyres sa v minulosti predstavil v Bratislave v rámci koncertného cyklu agentúry Kapos spoločne s tenoristom Lawrenceom Brownleem (Game of Tenors, 2023), na festivale Bratislavské hudobné slávnosti účinkuje po prvýkrát.

Il Pomo d'Oro

Súbor **Il Pomo d'Oro** vznikol v roku 2012 a v priebehu niekoľkých rokov sa zaradil medzi špičkové telesá venujúce sa historicky poučenej interpretácii. Za sebou má rozsiahlu koncertnú činnosť na celom svete a viac ako štyridsať nahrávok, z ktorých mnohé získali medzinárodné ocenenia.

Súbor je vyhľadávaným partnerom spevákov – v recitálových programoch i v celých operách, ktoré nahráva a uvádza v najprestížnejších divadlách sveta. K jeho nedávnym produkciám patrí Händlova *Theodora*, pri ktorej vznikol aj nový vokálny ansámbl Il Pomo d'Oro Choir; koncertná nahrávka získala v roku 2023 ocenenie BBC Music Magazine Choral Award. Nahrávka Wagnerových *Wesendonckových piesní* s Joyce DiDonato bola nominovaná na Grammy.

Pod vedením Francesca Cortiho súbor uviedol Händlove opery *Ariodante*, *Tolomeo*, *Berenice*, *Alcina* a oratórium *Jephtha*. S mezzosopranistkou Joyce DiDonato absolvoval turné projektu Eden, s kontratenoristom Jakubom Józefom Orlińským program zriedka uvádzanej starej hudby Beyond.

V oblasti inštrumentálnej hudby sa súbor sústreďuje na projekty so šéfdirigentom Maximom Emelyanychevom a s prvým hostujúcim dirigentom a čembalistom Francescom Cortim. Koncertná majsterka Zefira Valova orchester zároveň vedie a vystupuje ako sólistka.

V roku 2023 začal Il Pomo d'Oro svoj najväčší nahrávací projekt – komplet Mozartových symfónií pod taktovkou Maxima Emelyanycheva pre francúzske vydavateľstvo Aparté. Každý zväzok obsahuje ako bonus jeden inštrumentálny koncert.

ŠTVRTOK 1. 10.

19.30 | Koncertná sieň Slovenskej filharmónie

Spevácky zbor Technik STU

Petra Torkošová | dirigentka

Sergej Rachmaninov Celonočné bdenie, op. 37

Ars musica

KAŽDÝ PRACOVNÝ DEŇ
10.00

Koncerty zo sveta

PONDELOK
19.00

Veľké hudobné diela

ŠTVRTOK
20.30

Koncertné Rádio Devín

PIATOK
19.00

Operné Rádio Devín

SOBOTA
19.00

• Hudobný • život

**Najstarší odborný časopis
venovaný klasickej hudbe
na Slovensku**

www.hudobnyzivot.sk

recenzie koncertov, kníh, CD

hudobné divadlo

rozhovory, eseje

online archív tlačенých čísel

od roku 1969

Slovenský
internetový
časopis o opere,
operete,
klasickkej hudbe
a balete

spravodajstvo, publicistika,
produkcia, eventy

PERA

SLOVAKIA

www.operaslovakia.sk

Hrdý partner
Slovenskej filharmónie

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA
EUROSYSTEM

BHS člen Európskej
asociácie festivalov

EUROPEAN
FESTIVALS
ASSOCIATION

Partneri a mediálni partneri

NADÁCIA
TATRA BANKY

TVR SR | rádio DEVÍN

PREDAJ VSTUPENIEK

v pokladnici Slovenskej filharmónie/budova Reduty

pondelok – piatok 12.00 – 18.00

a hodinu pred každým koncertom

telefón: +4212 20 475 293 | **e-mail:** vstupenky.bhs@filharmonia.sk

predaj vstupeniek on-line: www.filharmonia.sk

Zmena programu a účinkujúcich vyhradená

Autor výtvarného diela na obálke: © foto: Vladimír Yurkovic

Vydala: Slovenská filharmónia

Zostavili: Slávka Ferencová, Juraj Bubnáš a Manažment BHS
Slovenská filharmónia je štátna príspevková organizácia MK SR.

